

Przepisy antykorupcyjne i ściganie korupcji w Ukrainie

Jak każde państwo kierujące się zasadami demokracji i praworządności, Ukraina dąży do wyeliminowania wszelkich form korupcji. Jej system prawny przewiduje sankcje karne dla osób popełniających przestępstwa korupcyjne, a organy ścigania czynią wysiłki, by takie osoby wykryć i postawić przed sądem.

Polscy i zagraniczni przedsiębiorcy prowadzący wymianę handlową lub planujący inwestowanie w Ukrainie powinni wiedzieć, czego ukraiński system prawny zakazuje i jak karze za złamanie zakazów.

Przepisy antykorupcyjne

Ukraiński system prawny zawiera katalog przepisów antykorupcyjnych, wśród których na szczególną uwagę zasługują:

- Kodeks Karny Ukrainy (Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2001, Nr 25-26, st. 131) (dalej: „**KKU**”),
- Ustawa Ukrainy „O zapobieganiu korupcji” (Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2014, Nr 49, st. 2056),
- Ustawa Ukrainy „O Narodowym Biurze Antykorupcyjnym Ukrainy” (Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2014, Nr 47, st. 2051),
- Kodeks Postępowania Karnego Ukrainy (Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2013, Nr 9-10, Nr 11-12, Nr 13, st. 88).

Za popełnienie przestępstw korupcyjnych lub związanych z korupcją sprawca może zostać pociągnięty do odpowiedzialności nie tylko karnej, ale także administracyjnej, cywilnej i dyscyplinarnej zgodnie z procedurą ustanowioną przez prawo ukraińskie.

Konwencje międzynarodowe

Ukraina jest również stroną międzynarodowych konwencji dotyczących walki z korupcją:

- Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji z dnia 31 października 2003 r.;
- Prawnokarna Konwencja o Korupcji z dnia 27 stycznia 1999 r.;
- Protokół dodatkowy do Prawnokarnej konwencji o korupcji z dnia 15 maja 2003 r.;
- Cywilnoprawna konwencja o korupcji z dnia 4 listopada 1999 r.;
- Porozumienie w sprawie powołania Grupy Państw przeciw Korupcji (GRECO);
- Statut Grupy Państw przeciwko Korupcji (GRECO).

Pojęcie „korupcji”

W Ukrainie istnieje prawna definicja „korupcji”. Zgodnie z art. 1 ust. 1 Ustawy Ukrainy „O zapobieganiu korupcji” **jest to:**

1. **wykorzystanie przez osobę podlegającą niniejszej ustawie** (np. członkowie ukraińskiego parlamentu, urzędnicy służby cywilnej, samorządowcy) **przyznanych jej uprawnień lub możliwości służbowych w celu:**
 - uzyskania bezprawnej korzyści dla siebie lub innych osób lub
 - przyjęcia takiej korzyści lub obietnicy/oferty takiej korzyści dla siebie lub innych osób lub, odpowiednio
2. obiecywanie/oferowanie lub zapewnianie bezprawnych korzyści wyżej wymienionej osobie lub na jej wniosek innym osobom fizycznym lub prawnym **w celu nakłonienia tej osoby do bezprawnego wykorzystania jej uprawnień służbowych lub związanych z nimi możliwości.**

Podmioty podlegające Ustawie Ukrainy „O zapobieganiu korupcji”

Ustawa Ukrainy „O zapobieganiu korupcji” ma zastosowanie do następujących kategorii osób:

1. osoby upoważnione do pełnienia funkcji państwowych lub samorządowych (np. Prezydent Ukrainy, sędziowie, urzędnicy państwowi);
2. osoby, które dla celów niniejszej ustawy są utożsamiane z osobami upoważnionymi do pełnienia funkcji państwowych lub samorządowych (np. członkowie Rady Izby Obrachunkowej Ukrainy, notariusze, przedstawiciele stowarzyszeń publicznych, urzędnicy osób prawnych prawa publicznego);
3. osoby, które na stałe lub tymczasowo zajmują stanowiska związane z wykonywaniem obowiązków organizacyjnych i administracyjnych w podmiotach prawnych prawa prywatnego, a także inne osoby, które nie są urzędnikami i które wykonują pracę lub świadczą usługi zgodnie z umową z przedsiębiorstwem, instytucją, organizacją (na przykład kierownicy działów planowania, zaopatrzenia, finansów i służb, kierownicy magazynów, sklepów, warsztatów, pracowni, ich zastępcy, kierownicy działów przedsiębiorstw, audytorzy departamentów i kierownicy działów);
4. kandydaci na urząd Prezydenta Ukrainy i kandydaci na deputowanych do ukraińskiego Parlamentu zarejestrowani zgodnie z procedurą ustanowioną przez prawo.

Korupcja w sektorze prywatnym

Prawo ukraińskie przewiduje również kary za korupcję w sektorze prywatnym. Odpowiedzialność karna jest przewidziana, między innymi:

1. **za oferowanie lub obiecywanie pracownikowi**, osobie pracującej na rzecz przedsiębiorstwa, instytucji lub organizacji lub osobie trzeciej bezprawnej korzyści, a także
2. **zapewnienie takiej korzyści** za wykonanie lub niewykonanie przez pracownika jakichkolwiek czynności z wykorzystaniem zajmowanego przez niego stanowiska lub przez osobę pracującą na rzecz przedsiębiorstwa, instytucji lub organizacji, w interesie osoby oferującej, obiecującej lub zapewniającej taką korzyść lub w interesie osoby trzeciej.

Ponadto:

1. **przyjęcie oferty, obietnicy lub otrzymanie** bezprawnej korzyści przez pracownika lub osobę pracującą na rzecz przedsiębiorstwa, instytucji lub organizacji, a także
2. **żądanie zapewnienia takiej korzyści** dla siebie lub osoby trzeciej **za wykonanie lub zaniechanie wykonania jakichkolwiek działań** z wykorzystaniem zajmowanego stanowiska, w interesie osoby oferującej, obiecującej lub zapewniającej taką korzyść, lub w interesie osoby trzeciej

jest również karalne.

Na czym może polegać korzyść bezprawna?

Zgodnie z art. 1 ust. 1 Ustawy Ukrainy „O zapobieganiu korupcji”, bezprawną korzyścią mogą być nie tylko pieniądze, ale także:

- inne mienie,
- korzyści,
- ulgi,
- usługi,
- wartości niematerialne,
- wszelkie inne korzyści o charakterze niematerialnym lub niepieniężnym,

które są obiecywane, oferowane, dostarczane lub otrzymywane **bez podstawy prawnej**.

Kto ponosi odpowiedzialność?

Należy podkreślić, że w Ukrainie za korupcję może zostać ukarana zarówno **osoba oferująca bezprawną korzyść, jak i osoba, która ją przyjmuje/żąda, a nawet domaga się jej przyjęcia** (art. 354 KКУ). Oznacza to, że gdyby polski przedsiębiorca dopuścił się takiego przestępstwa w Ukrainie, zostałby pociągnięty do odpowiedzialności karnej.

Jakie organy ścigają przestępstwa korupcyjne?

- Narodowe Biuro Antykorupcyjne Ukrainy (dalej „**NABU**”) jest organem wykonawczym, którego zadaniem jest zapobieganie, wykrywanie, zatrzymywanie, prowadzenie dochodzeń i rozwiązywanie problemów związanych z korupcją i innymi przestępstwami podlegającymi jego jurysdykcji, a także zapobieganie popełnianiu nowych przestępstw. W dniu 14 października 2014 r. Rada Najwyższa Ukrainy uchwaliła Ustawę „O Narodowym Biurze Antykorupcyjnym Ukrainy”. W dniu 10 listopada 2021 r. **NABU stał się centralnym organem wykonawczym o specjalnym statusie**, ale zachował kluczowe zasady swojego funkcjonowania: niezależność instytucjonalną i specjalizację w badaniu korupcji i innych przestępstw. **Obecnie istnieje Biuro Centralne oraz biura terytorialne we Lwowie, Charkowie i Odessie.**
- Wyspecjalizowana Prokuratura Antykorupcyjna (dalej „**SAPO**”) jest samodzielną jednostką strukturalną Prokuratury Generalnej (na prawach Departamentu), podległą Zastępcy Prokuratora Generalnego - Szefowi Wyspecjalizowanej prokuratury antykorupcyjnej. Do głównych zadań SAPO należy nadzór nad przestrzeganiem prawa podczas działań operacyjnych i dochodzeniowych, dochodzenie przedprocesowe w sprawie przestępstw badanych przez NABU oraz wspieranie prokuratury w postępowaniach karnych prowadzonych przez NABU.

- Wysoki Sąd Antykorupcyjny (dalej: „**HACC**”) jest stałym najwyższym wyspecjalizowanym sądem w ukraińskim systemie sądowniczym, którego zadaniem jest:
 - a) wymierzanie sprawiedliwości w celu ochrony jednostek, społeczeństwa i państwa przed korupcją i związanymi z nią przestępstwami, kontrola sądowa nad przedprocesowym dochodzeniem w sprawie tych przestępstw, a także
 - b) podejmowanie decyzji w sprawie uznania nieuzasadnionego majątku i jego zwrotu do dochodów państwa oraz
 - c) wymierzanie sprawiedliwości w sprawach sankcji.

HACC został utworzony w 2018 r., ale faktycznie rozpoczął swoją działalność 5 września 2019 r. HACC wymierza sprawiedliwość jako sąd pierwszej instancji i sąd apelacyjny. Składa się z 38 sędziów. Zgodnie z dostępnymi statystykami, w pierwszej połowie 2023 r. HACC, jako sąd pierwszej instancji, rozpatrzył 5 725 spraw i materiałów. W pierwszej połowie 2022 r. HACC wydał 18 orzeczeń sądowych (wszystkie 18 to wyroki), a w pierwszej połowie 2023 r. - 40 (33 z nich to wyroki).

Wszystkie inne przestępstwa korupcyjne, które nie podlegają jurysdykcji NABU, są dochodzone przez Narodową Policję Ukrainy.

Jakie grożą kary?

Za przestępstwa korupcyjne i przestępstwa związane z korupcją sąd może wymierzyć następujące rodzaje kar:

- **grzywna;**
- pozbawienie prawa do zajmowania określonych stanowisk lub angażowania się w określone działania;
- prace społeczne;
- praca w zakładzie poprawczym;
- **konfiskata mienia;**
- areszt;
- ograniczenie wolności;
- **pozbawienie wolności na czas określony.**

Rodzaje przestępstw korupcyjnych

W Ukrainie przestępstwa korupcyjne w ramach KKU dzielą się na przestępstwa korupcyjne i przestępstwa związane z korupcją.

Przestępstwa korupcyjne

W notatce do art. 45 KKU określono, że przestępstwami korupcyjnymi są przestępstwa z art. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 KKU, **jeżeli zostały popełnione w wyniku nadużycia stanowiska służbowego** (np. sprzeniewierzenie, defraudacja lub zabór mienia w wyniku nadużycia stanowiska służbowego), a także przestępstwa z art. 210, 354, 364, 364¹, 365², 368-369² KKU (**np. przekupstwo pracownika przedsiębiorstwa, instytucji lub organizacji, urzędnika osoby prawnej prawa prywatnego niezależnie od jej formy prawnej, osoby świadczącej usługi publiczne, oferującej, obiecującej lub wręczającej urzędnikowi bezprawną korzyść**).

Przestępstwa związane z korupcją

Przestępstwa związane z korupcją na mocy KKU obejmują przestępstwa z art. 366² i 366³ KKU (składanie fałszywych oświadczeń, niezłożenie deklaracji przez osobę upoważnioną do wykonywania funkcji państwowych lub samorządowych).

Czy można uniknąć kary w sprawach o korupcję?

Ukraina **nie przewiduje możliwości zwolnienia z odpowiedzialności karnej za przestępstwa korupcyjne** w związku z czynnym żalem (art. 45 KKU), pojednaniem między sprawcą a ofiarą (art. 46 KKU), w związku z przekazaniem osoby za poręczeniem (art. 47 KK) lub zmianą okoliczności (art. 48 KK). Przykładowo, **w Polsce osoba udzielająca korzyści majątkowej może uniknąć odpowiedzialności, jeżeli poinformowała organ właściwy do ścigania takich przestępstw, że korzyść majątkowa lub osobista albo jej obietnica została przyjęta przez osobę pełniącą funkcję publiczną i ujawniła wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten się o nich dowiedział.**

Tym samym, **zgodnie z prawem ukraińskim, zawiadomienie o przestępstwie korupcyjnym nie pozwoli polskiemu przedsiębiorcy uniknąć odpowiedzialności karnej, tak jak ma to miejsce w Polsce.**

Przedawnienie

Zgodnie z ogólną zasadą obowiązującą w Ukrainie, przedawnienie karalności przestępstw wynosi:

- 1) **2 lata** - w razie popełnienia przestępstwa zagrożonego karą łagodniejszą niż ograniczenie wolności;
- 2) **3 lata** - w razie popełnienia przestępstwa zagrożonego karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat;
- 3) **5 lat** - w przypadku popełnienia drobnego przestępstwa;
- 4) **10 lat** - w przypadku popełnienia poważnego przestępstwa;
- 5) **15 lat** - w przypadku popełnienia szczególnie poważnego przestępstwa.

Oznacza to, że jeżeli od chwili popełnienia przestępstwa do chwili uprawomocnienia się wyroku upłynie więcej czasu, to sprawca zostaje zwolniony od odpowiedzialności karnej.

Sytuacja prawna obywatela RP popełniającego przestępstwo korupcyjne w Ukrainie albo w Polsce wobec ukraińskiego funkcjonariusza

Popelnienie przestępstwa korupcyjnego na terytorium Polski wobec osoby pełniącej funkcję publiczną na Ukrainie jest karalne w świetle przepisów polskiego Kodeksu karnego (dalej: „KK”). W myśl bowiem art. 229 § 5 KK **karalne jest udzielenie albo obiecanie udzielenia** korzyści majątkowej (popularnie zwanej łapówką) lub osobistej **osobie pełniącej funkcję publiczną w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej**, w związku z pełnieniem tej funkcji.

Do jego popełnienia dochodzi już **w chwili udzielenia korzyści lub jej obietnicy**, niezależnie od tego, czy korzyść lub obietnica zostanie przez osobę pełniącą funkcję publiczną przyjęta.

Taka „zwykła” korupcja zagrożona jest karą od 6 miesięcy pozbawienia wolności do lat 8. Jeżeli celem działania sprawcy jest skłonienie osoby pełniącej funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa lub korzyść jest udzielana lub obiecana za naruszenie przepisów prawa, wówczas kara wynieść może od 1 roku do 10 lat pozbawienia wolności. Od 1 października 2023 r. zagrożenie istotnie wzrosło - w sytuacji udzielenia lub obiecania korzyści odpowiednio w znacznej wartości (tj. przekraczającej 200.000 zł) lub wielkiej wartości (tj. przekraczającej 1.000.000 zł) zagrożenie karą pozbawienia wolności wyniesie odpowiednio od 2 do 15 lat i od 3 do 20 lat.

Co ważne, ten sam czyn korupcyjny może być uznany za podlegający ściganiu zarówno w Polsce jak i w Ukrainie. Żeby zachowanie obywatela polskiego zostało uznane za karalne na terytorium Polski i Ukrainy, wystarczy, że popełni on czyn zabroniony na terytorium Ukrainy wobec urzędnika ukraińskiego. KK ma zastosowanie wobec obywatela polskiego, który popełnił przestępstwo za granicą, przy czym konieczne jest uznawanie tego czynu za przestępstwo, również przez ustawę obowiązującą w miejscu popełnienia. Tak jak ma to miejsce w wypadku przestępstw korupcyjnych.

Z praktycznego punktu widzenia korumpowanie ukraińskich urzędników popełnione na Ukrainie przez obywatela polskiego podlega ściganiu zarówno przez polski jak i ukraiński wymiar sprawiedliwości, a kary są surowe. W praktyce zdarza się, że **ten sam czyn jest przedmiotem postępowania sądowego, zarówno w Polsce, jak i na Ukrainie.**

dr Katarzyna Michalowska

Of Counsel, radca prawny (SK&S)

☎ +48 608 093 937

✉ katarzyna.michalowska@skslegal.pl

Zlata Simonenko

Counsel (Sayenko Kharenko)

☎ +380 95 280 1990

✉ ZSimonenko@sk.ua

Michał Zieliński

Prawnik, adwokat (SK&S)

☎ +48 882 784 737

✉ michal.zielinski@skslegal.pl

Maksym Shcherbyuk

Prawnik (SK&S)

☎ +48 883 840 627

✉ maksym.shcherbyuk@skslegal.pl